

Estudi III. Lo rural en disputa: Els discursos rurals als voltants del Parc Natural de l'Alt Pirineu al Pallars Sobirà¹⁷

Aquest apartat s'inclou dins la dimensió sociocultural, és a dir, l'objectiu és explorar les diferents actituds front la conservació i l'aprofitament agrari, així com també la relació entre ambdues activitats a l'entorn del PNAP. S'han dut a terme dues tongades de 20 entrevistes a actors clau a fi de sondejar quines són les diferents actituds que conviuen a la comarca al respecte. El principi per determinar quins actors són escollits és el de maximitzar la diversitat d'opinions. El procés d'anàlisi de les entrevistes s'ha fet tot seguint les directrius que estableix la 'Metodologia Q', així com també el tractament de les dades que s'ha realitzat amb l'ajuda del programa informàtic PQ Method.

Introducció: Lo rural en disputa

"El terme general 'rural' és enganyós, ja sigui amb l'objectiu de descriure com amb l'objectiu d'avaluació teòrica, ja que les diferències entre zones rurals poden ser enormes i les semblances entre zones rurals i urbanes poden ser moltes". Això ho afirmà Hoggart (1990, p. 245), qui

veia lo rural com una noció caòtica. En aquesta línia, l'Agència Anglesa del Camp en un document recent remarcava que "Durant la segona meitat dels anys 90 ha resultat evident que la manca d'una definició de les àrees rurals

¹⁷ Aquest estudi ha estat seleccionat per a ser presentat a la propera conferència que organitza l'Associació Europea de Societats Geogràfiques amb el títol "International Conference on the Geography of Europe: Europe's Geographical Challenges: Science Meets Policy", que es celebrarà a Amsterdam del 20 al 23 d'agost del 2007. WWW.EUGEO2007.ORG. A l'annexe 2 hi hem adjuntat el resum del treball que hi presentarem i que és un extracte de l'estudi que presentem a aquest informe.

consistent i exhaustiva ha dificultat aspectes del procés d'elaboració de polítiques" (Countryside Agency, 2004, p. 1). Com els que acabem de mencionar, des dels anys 90 hi ha hagut crides freqüents a favor d'una reformulació i fins i tot d'un abandonament de lo rural com a concepte analític. Tanmateix, aquest no ha estat el final de lo rural com a objecte d'estudi, ans al contrari sembla indicar un període d'interès renovat pels Estudis Rurals. S'ha tractat d'un període de reconceptualització de lo rural. Lo rural ha esdevingut un terme discutit, un terme en disputa¹⁸. Dues semblen ser les principals raons d'aquesta disputa: (a) el 'tomb cultural'¹⁹, és a dir, un tomb cap a enfocaments post-estructuralistes²⁰ a l'àmbit dels estudis rurals – tot seguint una preferència filosòfica que ve donant-se a les ciències socials des dels anys 60; i (b) les àrees rurals han estat patint tot un seguit de transformacions de gran abast durant les darreres dècades – procés conegut com el 'canvi rural'²¹. Així, com diu Cloke (1996, p. 434), "els paràmetres definitoris de la ruralitat han estat filosòfics i també reflex d'un espai geogràfic que canvia".

El tomb cap al post-estructuralisme ha promogut fructífers debats i reflexions a l'àmbit dels estudis rurals. Les implicacions d'aquest tomb han estat àmpliament debatudes com mostra el debat mantingut a la revista 'Journal of Rural Studies' entre Philo (1992, 1993) i Murdoch i Pratt (1993, 1994a). Philo (1992) proposa repensar els estudis rurals bo i considerant les geografies de les 'altres' gents rurals – les geografies de les altres gents que no són homes blancs, de mitja classe, de mitja edat, sense discapacitats físiques, sense discapacitats mentals, i heterosexual. Philo denuncia una atenció exagerada a les activitats i punts de vista dels grups més poderosos, i fa un crida a favor de la necessitat d'estar oberts a les 'veus' dels 'altres menystinguts' i les seves experiències de lo rural. Murdoch i Pratt (1993) plantegen la noció de 'post-rural' per a considerar una multiplicitat de significat del concepte de ruralitat, a fi de

¹⁸ Gilbert (1982, a Halfacree, 1993, p. 23) assenyala que el concepte de ruralitat ha estat en disputa com a mínim els darrers 70 anys.

¹⁹ Terme utilitzat per descriure en sociologia el canvi cap a posar més èmfasi en el significat i la cultura que en la política o l'economia.

²⁰ El post estructuralisme és una corrent filosòfica molt dispersa, que presenta entre els seus trets definitoris més importants el rebuig a les concepcions que pretenen haver descobert veritats absolutes o fets sobre el món.

²¹ Fa referència a tot un seguit de transformacions econòmiques, socials i culturals que s'han donat a l'àmbit rural de maneres més o menys similars al territori europeu durant les darreres dècades.

remarcant que no hi ha una definició essencial de lo rural, sinó més aviat un rang de fenòmens que la gent viu com a rural, que la gent construeix com a rural. Murdoch i Pratt entenen la construcció de lo rural com una pràctica de poder ja que "alguns grups imposen 'les seves' ruralitats als demés" (p. 411). Així, enfocaments social-constructivistes²² per a conceptualitzar lo rural sovintegen cada cop més.

El segle XX ha estat un període de grans transformacions a l'Europa rural, ja sigui per progrés o recessió, com Elands i Wiersum (2001, p. 6) observen:

"A algunes zones, les llums de la vida de ciutat, bo i incloent feines ben remunerades a la indústria o al sector serveis, han atret un nombre creixent de joves, fet que ha comportat un deteriorament de la vitalitat econòmica del camp. (...) Per altra banda, a altres zones, el boom urbanitzador està prenent possessió del camp i els urbanites estan imposant els seus estils de vida i valor a les comunitats rurals"

Tant el caràcter de la població rural com la manera com lo rural és experimentat han canviat. Com Cloke i Goodwin (1992, p. 328) assenyalen, "aquests canvis necessàriament impliquen lluita i conflicte". És evident que l'actual procés de canvi rural afavoreix que s'imagini lo rural com un domini on visions del món enfrontades lluiten per imposar les seves ruralitats particulars. L'agricultura ja no és el principal pilar del camp. En canvi, la terciarització de l'economia està provocant un procés de contra-urbanització, que comporta "una creixent influència d'interessos urbans i no agrícoles a les àrees rurals i als seus estils de vida" (Paquette i Domon, 2003, p. 425), que com comenta Woods (1997, p. 468) "no han estat exposats al discurs de ruralitat tradicional que veia el camp com un espai de producció, sinó que han desenvolupat discursos alternatius, que veuen el camp com un espai de consum". Així, cal tenir en ment que mentre:

²² El social constructivisme és una teoria sociològica que considera com els fenòmens socials tenen lloc en contextos socials determinats. Així una construcció social és un concepte o pràctica que pot aparèixer com a natural i òbvia per aquells qui l'accepte, però en realitat és una invenció o un artefacte d'una societat o cultura particulars.

“Alguns canvis han estat forçats per l'ús del poder de l'estat, per exemple, la introducció de nous modes de regulació. (...) Altres canvis han estat el resultat de persuasió. Aquest fet és evident en la mercantilització de l'idioma rural i els estils de vida rurals i amb l'ús del camp com un nou teatre del consum. (...) Un exemple aquí és el dramàtic increment d'equipaments d'oci organitzat” (Clope i Goodwin, 1992, p. 328).

La identitat de lo rural cada cop és més complexa. El procés de canvi rural ha fragmentat l'homogeneïtat discursiva de lo rural (Halfacree, 1993, p. 33; Woods, 2005, p. 592). És evident que mentre el procés actual de canvi rural afavoreix enfocaments social-constructivistes, altres períodes històrics més estables afavorien concepcions més essencialistes, més estàtiques, de lo rural. No obstant, encara avui en dia un ampli rang d'enfocaments teòrics conviuen a l'hora de definir lo rural. Alguns autors han classificat les diferents maneres d'utilitzar el terme rural que és possible de trobar als Estudis Rurals (per exemple, Cloke, 1996, 1994; Halfacree, 1993; Murdoch i Pratt, 1997, 1993; Phillips, 1998; Pratt, 1996). A continuació nosaltres plantejarem una classificació, en gran mesura basada en les que proposen Halfacree (1993) i Pratt (1996), que discrimina entre definicions basades en localitats – definicions realistes – i definicions immaterials – definicions social-constructivistes. Nosaltres hem afegit una subdivisió addicional dins dels enfocaments social-constructivistes. Així, des de lo rural com una realitat donada per feta a lo rural com un grup de simulacions particulars, es poden distingir un ampli ventall de concepcions de ruralitat: des de la 'indiferència espacial' (Halfacree, 1993) de les definicions del realisme fort de lo rural, amb una visió totalment essencialista; i el 'determinisme espacial' (Halfacree, 1993) de les concepcions de lo rural del realisme crític, amb punts de vista d'un realisme dèbil; a les 'presències mistificants' (Lawrence, 1997) de les nocions de lo rural dels enfocaments del social-constructivisme suau; i finalment les 'absències amagades' (Lawrence, 1997) dels conceptes de lo rural fetes servir per visions del social-constructivisme fort.

Definicions de lo rural des d'enfocaments del realisme fort (per exemple, Cloke i Edwards, 1986; Countryside Agency, 2004; Donnelly i Harper, 1987; Harrington i O'Donoghue, 1998; Newby, 1987), que nosaltres també proposem anomenar enfocaments de 'ruralitat o discurs', es centren en allò que és observable i mesurable, bo i preferint definicions descriptives. Lo rural és definit segons les característiques socio-espacials. L'existència de lo rural no es posa en dubte en cap moment. La ruralitat és concebuda com un 'objecte' real que es pot trobar a algunes zones. Hi ha una ruralitat essencial, i el principal objectiu d'aquest enfocament rau en la correcta selecció dels paràmetres per definir-lo (Halfacree, 1993, p. 23). Aquesta visió tan restringida de lo rural no sembla ser de gran ajuda avui en dia quan la complexitat de lo rural és tan reconeguda i tantes actituds diferents vers lo rural coexisteixen²³. Per contra, definicions de lo rural del realisme crític (per exemple, Cloke i Park, 1985; Hoggart i Buller, 1987; Hoggart et al., 1995), que nosaltres també proposem anomenar un enfocament de 'ruralitat i discurs', estan interessades en esbrinar en quina mesura les característiques socio-culturals de la gent varien segons la mena d'ambient en el què viuen (Halfacree, 1993, p. 24). S'assumeix que la densitat de població afecta el comportament i les actituds de la gent. Les definicions socio-culturals de les concepcions de lo rural del realisme crític donen per fet l'existència d'una correlació entre els atributs espacials i els atributs socials. Es reconeix doncs una espècie de determinisme espacial. En aquests termes, Pratt (1996, p. 70) entén la ruralitat com una "noció general d'algunes mesures qualitatives de la naturalitat del paisatge o de les pràctiques socials i econòmiques". De manera similar a les definicions del realisme fort, l'existència de lo rural es dóna per feta, tot i que en aquest cas es té una noció menys estàtica de lo rural. Tanmateix, com Newby (1986, in Halfacree, 1993, p. 25) assenyala, "la idea que la densitat de població, la mida de la població i l'ambient social i físic en general, originen una forma distinta de societat ha estat ràpidament rebutjada pel pes d'evidències contradictòries"²⁴.

Com acabem de comentar més amunt, els processos de canvi rural conjuntament amb el tomb cultural dels estudis rurals han estimulat l'emergència de definicions immaterials de lo rural. Murdoch i Pratt (1993) van

²³ Halfacree (1993, p. 25) per a una visió crítica de les definicions descriptives de ruralitat.

²⁴ Halfacree (1993, p. 25) per a una visió crítica de les definicions socio-culturals de ruralitat.

proposar el terme 'post-rural' per a eliminar nocions essencialistes i úniques de la definició de lo rural. Es tracta d'una crida per a posar fi a l'ús de concepcions universals, com lo rural, i a favor d'estar més atents a la manera com es construeixen els espais. Això implica posar atenció en el poder, en com alguns actors imposen les seves ruralitats sobre els demés. Lo rural ja no es pot reduir només a un grapat de distincions físiques o socials (Murdoch i Pratt, 1997, p. 56). Es dóna doncs un procés de desespacialització del concepte de ruralitat. Des de lo rural com una localitat ens traslладem cap a lo rural com una construcció social. Mormont ho expressa d'aquesta manera: "Lo rural ja no és més un únic espai, sinó una multiplicitat d'espais socials (...) cada un d'ells té la seva lògica, les seves pròpies institucions, així com també les seves pròpies xarxes d'actors" (1990, p. 34). En aquesta línia, Lawrence continua: "no hi ha una definició a priori de lo rural, sinó més aviat una constel·lació de construccions fetes, refetes i desfetes, d'experiències de lo rural" (1997, p. 15). Lo rural doncs és concebut com un camp de batalla on un grapat de construccions socials, discursos, lluiten per l'hegemonia, és a dir, lluiten per imposar les seves maneres de pensar i actuar en el domini en qüestió.

Cada símbol està format per un significant – paraula – i un significat – allò que la paraula fa referència. L'aparició d'enfocaments post-estructuralistes posaren en dubte la suposició que el significant – lo rural – i el significat – el referent d'allà fora – estan sòlidament lligats. S'afirma l'existència de lluites per significar, és a dir, lluites per establir el significat. Com reconeix la noció de post-rural, la comprensió de les relacions de poder que tenen lloc als processos de producció i reproducció dels diferents discursos de lo rural és de gran importància pels estudis rurals. Un cop aquí, bo i seguint la distinció que estableix Lawrence (1997, p. 10) entre les diferents concepcions de poder que tenen Foucault i Baudrillard, distingim una parella d'enfocaments respecte nocions de lo rural dins el grup de concepcions immaterials. L'enfocament del social-constructivisme suau del primer, basat en la concepció del poder de Foucault, (per exemple, van Dam et al., 2002; Elands i Wiersum, 2001; Frouws, 1998; Halfacree, 1995; Jones, 1995; Mormont, 1987; Murdoch i Pratt, 1994b; Richardson, 2000; Soliva, 2007; Svendsen, 2004; Woods, 1997; Woodward, 1996; Zografos, 2007), que nosaltres també proposem anomenar un enfocament de

'ruralitat a través de discurs', es centra en el paper que juguen els símbols com a 'presències mistificants'. Els símbols s'utilitzen per a "significar però mistificar la presència de parts de l'espai social" (Lawrence, 1997, p. 7). És a dir, el poder opera no a través de repressió sinó a través de construccions discursives que normalitzen²⁵ la manera d'actuar i pensar en el domini en qüestió. El poder és vist com una cosa o força real dispersa entre diversos àmbits, cadascun basat en un experiència fonamental: bogeria, sexualitat, etc., als que nosaltres podem estar temptat d'afegir-hi també l'experiència de lo rural (Lawrence, 1997, p. 12). En aquesta línia, "lo rural és quelcom expressat més que no pas observat, interpretat més que no pas estudiat" (Gray, 2000, p. 32). La ruralitat és conceptualitzada com una sèrie de discursos que lluiten per imposar les seves particulars construccions de lo rural. Tot seguint Foucault (1975), els discursos són vistos com grups d'idees, que es produeixen i reproduïxen per grups de pràctiques, dutes a terme pels actors. Però a la vegada, les mateixes pràctiques es produeixen i reproduïxen per aquestes idees. Per altra banda, l'enfocament de social-constructivisme fort del darrer, basat en la concepció del poder de Baudrillard, (per exemple, Gray, 2000; Hopkins, 1998; Lawrence, 1995; Phillips et al., 2001), que nosaltres també proposem anomenar un enfocament de 'ruralitat com discurs', centra la seva atenció en el rol dels símbols com 'absències amagades'. En aquest cas, els símbols s'utilitzen per "significar i manifestar com a present coses que de fet no són part de l'espai social" (Lawrence, 1997, p. 7). El significat i el significat estan completament deslligats l'un de l'altre. Baudrillard entén tots dos, el poder i l'experiència, com productes de les interaccions entre símbols. Els símbols operen sense referents, i així esdevenen simulacions (Baudrillard, 1981). Hi ha llavors una lluita entre diferents discursos per simular lo rural.

Tot i que alguns poden acusar els enfocaments social-constructivistes de comportar massa relativisme, de negar l'existència de qualsevol ruralitat material allí fora, o fins i tot de tenir la convicció que els discursos creen la ruralitat material – aquestes són les crítiques clàssiques al social-constructivisme; nosaltres mantenim, com darrerament molts autors fan a l'àmbit dels estudis rurals, que una concepció de lo rural basada en ampliar la divisió entre el

²⁵ Segons Foucault (1975), normalització és un procés a través del qual individus són induïts a internalitzar un grup donat de normes, perspectives i comportaments.

significant i el significat, és a dir, basada en la suposició de l'existència d'una multiplicitat de ruralitats, ajuda a donar sentit a la creixent complexitat de lo rural que el procés de canvi rural ha generat durant les darreres dècades. Ras i curt, aquests enfocaments ajuden a donar més sentit lo nou rural que ha arribat amb el canvi rural, és a dir, una ruralitat en disputa. En qualsevol cas, ja que aquest debat, tot i que de gran rellevància no és l'objectiu d'aquest estudi, remetem al lector a l'article de Dingler (2005) si vol aprofundir en anàlisi crítica sobre la utilització d'enfocaments social-constructivistes.

Creiem que tots els enfocaments acabats de mencionar més amunt proporcionen interessants punts de vista sobre l'àmbit rural. Tanmateix, en una situació determinada alguns d'aquests són més apropiats que d'altres. Així, en el context actual de canvi rural, enfocaments social-constructivistes són més convenients que els realistes per a tenir en compte els diferents interessos, experiències, paisatges, que es troben en allò que anomenem 'lo rural' – que de fet és l'objectiu d'aquesta part d'aquest estudi. Tot i que, concepcions de lo rural del social-constructivisme fort ofereixen una sòlida comprensió sobre el procés de mercantilització de lo rural (per exemple, Phillips et al., 2001); no obstant, creiem que aquests enfocaments subestimen el paper de l'espai físic en la construcció social dels diferents discursos sobre lo rural. Així, creiem oportú considerar el significant i el significat com entitats separades però no completament deslligades, ja que concebem la ruralitat com un conjunt de discursos que lluiten en un espai socio-físic determinat, i no com una melé de simulacions que venen del no-res. Creiem doncs que discursos sobre lo rural no poden ésser produïts i reproduïts en qualsevol entorn físic. Per tant, a continuació bo i parant esment en un enfocament de 'ruralitat a través de discurs' ens centrem en les diferents ruralitats construïdes pels actors locals de l'àrea d'estudi. Per a fer-ho utilitzem una tècnica particular d'anàlisi del discurs: la metodologia Q. Aquesta ens permetrà explorar les paraules a través de les quals la gent construeix diferents ruralitats en el dia a dia.

Metodologia Q

a) Presentació

Fa més de seixanta anys el físic i psicòleg William Stephenson (1935) en una carta publicada per la revista *Nature* proposava que 'invertir' la tècnica d'anàlisi de factors obriria tot un seguit de nous àmbits, en els que l'anàlisi de factors convencional no és viable, al camp de la psicologia. Tot i que no es tractava ben bé d'una inversió, sí que Stephenson venia a proposar un canvi conceptual: des de cercar semblances entre variables que mesuren trets en diferents poblacions d'individus, l'atenció es centrava llavors en cercar semblances en com individus concrets pensen i reaccionen sobre el que se'ls posa davant – tot mostrant ja sigui aprovació o complaença, desaprovació o desplaença, o cap de les dues coses (Brown, 1995, p. 3). Enlloc de mesurar els individus – població - segons un grapat de trets – variables, com el gènere, l'edat, etc. - es tractava que fossin els individus mateixos qui mesuressin. La subjectivitat de cada individu doncs passava a tenir un paper cabdal. Stephenson estava interessat en una tècnica que revelés la subjectivitat inherent en qualsevol situació - per exemple, en cas d'interpretacions poètiques, qüestions estètiques, actituds polítiques, conflictes socials, etc. – bo i reduint el biaix de l'investigador. Stephenson cercava un mètode objectiu per a estudiar la subjectivitat. Més tard aquest nou enfocament passaria a anomenar-se Metodologia Q, en front d'altres tècniques basades en l'anàlisi de factors convencional - com és el cas, per exemple, de les enquestes o les escales Likert - que s'agruparen al voltant de l'etiqueta de Metodologies R²⁶. Alguns han gosat fins i tot presentar la Metodologia Q (d'ara en endavant simplement Q) com la base per a una 'Ciència de la Subjectivitat' (Stephenson, 1953; Brown, 1980; McKeown and Thomas, 1988). L'objectiu dels investigadors tradicionals de la Q era el d'eliminar els biaixos dels investigadors i les seves teories per tal de permetre que els participants parlin per ells mateixos i sense filtres externs.

De totes maneres com diuen Robbins i Krueger (2000, p. 636-642), malgrat la crida dels fundadors de la Q, resulta ingenu pensar que aquesta metodologia

²⁶ Consultar Robbins i Krueger (2000, p. 640) per a una comparació exhaustiva dels mètodes R i Q.

elimina el biaix de l'investigador. Durant els processos de mostreig, classificació i interpretació de factors, que requereix la Q, la participació de l'investigador és més que òbvia i també ho és l'encaix que fa de tot aquest procés al seu camp teòric. Resulta doncs ingenu la visió de la Q com una metodologia que permet una recerca sense el biaix de l'investigador. La Q no garanteix un accés privilegiat a la 'vertadera' subjectivitat. Alguns partidaris de l'enfocament d'Stephenson continuen mantenint la seva postura fortament realista. No obstant, un seguiment dels darrers debats a la comunitat acadèmica de la metodologia Q mostren que aquesta postura objectivista no és avui en dia la dominant (Robbins i Krueger, 2000, p. 642). La Q pot ser doncs que no proporcioni un accés objectiu a la subjectivitat dels participants, als punts de vista dels participants; malgrat tot, sí que permet dur a terme una anàlisi reflexiva i estadísticament rigorosa de les opinions dels participants. "En contraposició a etapes anteriors de recerca sobre la Q, en què es cercava un enfocament objectiu de la subjectivitat bo i tornant l'investigador 'absent', la recerca recent es centra més atentament en la 'presència' de l'investigador i en la democratització del procés de recerca" (Robbing i Krueger, 2000, p. 645). La Q doncs com un procés de recerca en gran mesura dirigit pels participants mateixos. A diferència d'altres mètodes per estudiar lo social que sovint ignoren els punts de vista dels actors implicats que resten diluïts entre les categories i conceptes de l'investigador. L'investigador no té el monopoli exclusiu de generació de coneixement. A la Q les categories que serviran per analitzar el tema en qüestió són introduïdes pels participants mateixos – doncs són les que aquests fans servir en el seu dia a dia - enlloc, com és habitual en d'altres mètodes R com les enquestes, pel mateix investigador. No es tracta d'eliminar el biaix de l'investigador, sinó més aviat de fer-lo palès en el procés de recerca. Es reconeix la naturalesa intersubjectiva de tot lo social. No és pas en els 'constructors' – participants - que la Q centra l'atenció sinó més aviat en les 'construccions' mateixes (Stainton-Rogers, 1995, p. 180), és a dir, en els discursos. La Q doncs és una metodologia particularment apropiada per a informar nocions anti-essencialistes de l'individu i enfocaments social-constructivistes de les realitats socials i naturals. És a dir, com diuen Robbins i Krueger (2000, p. 636-637) és una metodologia especialment escaient per a dur a terme 'recerques sobre persones sense perdre les persones pel camí'. Donat

que com afirmen Dryzek i Berejikian (1991, p. 50) "la manera com els individus construeixen la realitat és inseparable dels rols que ells mateixos s'atribueixen que tenen, podrien i haurien de tenir, en relació a aquesta realitat", bo i seguint Foucault (1975) proposem la següent definició de discurs per a ser utilitzada en un estudi Q: els discursos com conjunts d'idees, que són produïdes i reproduïdes per conjunts de pràctiques, en les què els actors estan implicats; però a la vegada, aquestes mateixes pràctiques són produïdes i reproduïdes per aquestes idees. Els discursos són vistos com una relació dual entre conjunts d'idees i conjunts de pràctiques.

b) Virtuts

Ja que les unitats d'anàlisi de la Q són els discursos i no els individus, és necessària una mostra de relativament pocs participants per acomplir un estudi rigorós. Barry i Proops (1999, p. 344) afirmen que mostres de 12 participants poden donar resultats estadísticament significatius. El punt en què afegir un nou participant ja no suposa un increment en la diversitat de discursos s'assoleix ben aviat. Com què els participants es trien amb l'objectiu de maximitzar la diversitat d'opinions i no de manera aleatòria, una anàlisi Q ens permetrà mostrar els diferents discursos que conviuen en la situació en estudi però, en canvi, no ens permetrà asseverar quina proporció de la població subscriu cada un dels discursos en qüestió. Malgrat no calguin mostres gaire grans, la Q és una metodologia força intensiva pel que fa al temps que l'investigador hi ha de dedicar, sobretot en el procés de selecció de les afirmacions que com més endavant veurem rau a la base de tot el procés.

El que fa que les polítiques rurals s'acceptin socialment i siguin eficaces políticament és un tema poc explorat. Com ja han indicat altres en d'altres àmbits, com és el cas de Barry i Proops (1999) pel que fa a polítiques ambientals, la Q pot contribuir a omplir aquest buit. La principal fortalesa de la Metodologia Q és que permet recopilar i correlacionar diferents respostes individuals a fi d'extreure'n formes idealitzades de discurs que existeixen de manera latent a les dades proporcionades pels individus que formen part de l'estudi (Barry and Proops, 1999, p. 338). La Q doncs és particularment

adequada per a estudiar situacions de conflicte social, és a dir, per a fer aflorar els diferents sistemes de valors en disputa. La Q pot esdevenir un instrument molt útil per informar tot el procés polític: identificació del problema, elaboració de polítiques, i implementació. La Q pot esdevenir un instrument de democratització del procés polític (Dryzek, 1990), bo i permetent als afectats prendre part en el procés. La Q pot ésser també una eina per a facilitar el diàleg polític (Focht i Lawler, 2000) tot plantejant el debat de manera més entenedora, bo i apuntant també possibles punts de consens i també els punts més crítics. A més, comprendre més clarament les motivacions internes dels habitants 'rurals' pot ésser de gran vàlua a fi d'interpretar millor les seves respostes a noves polítiques i canvis, així com també a l'hora de dissenyar polítiques públiques socialment més acceptables i políticament més eficaces.

c) Q i 'lo rural'

Malgrat que fa més de setanta anys des de la seva aparició, la Q és una metodologia relativament poc coneguda. La majoria d'aplicacions s'han esdevingut en el camp de la psicologia (Stainton Rogers, 1995). No obstant, cada cop està sent més utilitzada en altres disciplines, com és el cas de les ciències polítiques especialment als Estats Units d'Amèrica (Brown, 1980); i darrerament també a les ciències socials en general (Barry i Proops, 1999, p. 40), bo i seguint el que s'ha convingut en anomenar el 'tomb cultural', és a dir, el tomb cap a enfocaments post-estructuralistes que s'està esdevenint des dels anys 60s i que centra l'atenció en com es produeix el coneixement. De l'àmbit de la psicologia ha passat els darrers anys a aparèixer cada cop més aplicacions al camp de les polítiques agràries (Fairweather i Keating, 1994; Walter, 1997; Brodt et al., 2006; Davies i Hodge, 2007) i de les polítiques ambientals (Swedeen, 2006; Eden et al., 2005; Hooker Clarke, 2002; Barry i Proops, 1999; i Addams i Proops, 2000, per a una revisió), i més endavant també ha arribat ja més de ple a l'àmbit dels estudis rurals (Boonstra, 2006; Zografos, 2007). Cal remarcar però que els estudis realitzats en el camp dels estudis rurals són més aviat escassos. De totes maneres, cada cop n'hi ha més, i confiem que en un futur proper aquesta metodologia es difondrà molt més, ja que el potencial de la Q pels estudis rurals és molt gran sobretot si considerem el

context actual de 'canvi rural' en què tantes transformacions s'estan esdevenint, ja siguin paisatgístiques, socials, econòmiques, culturals, etc.

d) Fases de l'aplicació de la Metodologia Q

A la pràctica el que la Q fa és dur a terme una anàlisi de factors de les respostes dels participants a tot un seguit d'afirmacions a fi d'agrupar-les en grups de diferents patrons de respostes, factors o discursos. Com veurem en el pròxim paràgraf, en què s'aniran desglossant les diferents etapes d'aplicació de la Q, aquesta metodologia conjumina els millors trets de les recerques quantitatives i qualitatives: per una banda el rigor de l'anàlisi estadística mitjançant l'elaboració d'una anàlisi de factors; i per l'altra la compilació i tractament rigorós d'una gran quantitat d'informació. Els passos per a dur a terme un estudi Q són els següents: (1) determinació de l'àrea d'estudi i la població rellevant que es vol explorar; (2) generació d'afirmacions sobre l'àrea discursiva en estudi, ja sigui mitjançant la realització d'un seguit d'entrevistes semiestructurades a una mostra de la població, revisió bibliogràfica de documents oficials i científics, revisió de documents produïts per mitjans de comunicació, etc., en definitiva qualsevol de les fonts utilitzades pels participants del debat sobre el futur del món rural, amb l'únic criteri de maximitzar la diversitat d'opinions recollides; (3) selecció d'afirmacions, altre camí bo i aplicant el criteri de mantenir la màxima diversitat possible d'opinions, és a dir, a partir de tot el paquet d'afirmacions obtingut inicialment se'n fa una reducció fins a una selecció de 36, que resultarà més adequada per al tractament de les dades posterior; (4) classificació de les afirmacions, és a dir, les afirmacions són ordenades per part dels participants segons una escala de més a menys d'acord; (5) anàlisi estadística de les diferents classificacions d'afirmacions realitzades pels participants, que consisteix en una anàlisi de factors que ens permetrà representar els discursos 'ideals' que es troben en el conflicte en qüestió; i finalment (6) interpretació dels diferents discursos que hagin aflorat, en què s'esbossa les principals característiques de cada un dels discursos així com també els principals punts de consens i de tensió entre ells.

(1) Determinació de l'àrea d'estudi i la població rellevant que es vol explorar. L'objectiu d'aquest estudi Q és explorar les diferents actituds vers la ramaderia extensiva de muntanya, la protecció d'espais naturals protegits, i el turisme, i la relació entre aquestes activitats als voltants del Parc Natural de l'Alt Pirineu al Pallars Sobirà pels habitants locals. L'objectiu d'aquest estudi Q és analitzar com en el context actual de canvi rural, en què tants canvis s'estan esdevenint a les zones rurals, i especialment a les zones de muntanya, en què tant el paisatge, com la població, l'economia, la cultura, estan patint transformacions profundes, analitzar com els marcs conceptuals i les pràctiques dels habitants estan evolucionant i adaptant-se a les noves circumstàncies. Sembla que d'una situació on els sistemes de valors, interessos i pràctiques giraven al voltant dels sistemes agropecuaris s'està passant cap a una nova situació on els valors, interessos i pràctiques van més lligats a activitats com el turisme i la protecció d'espais naturals protegits, tot i que l'agricultura i la ramaderia continuen tenint un paper destacat. Sembla doncs que el procés de canvi rural de les darreres dècades està facilitant una diversificació de discursos en què l'hegemonia de l'agricultura i la ramaderia està essent posada en dubte per alguns discursos emergents. Conèixer els discursos que cohabituen a les zones rurals és d'un gran interès a fi de tenir una visió més acurada del món rural. Cal conèixer els discursos que cohabituen a les zones rurals a fi de tenir una idea menys estereotipada de les diferents realitats que conformen el món rural i, així per exemple, poder elaborar polítiques de desenvolupament rural més eficaces i socialment legitimades.

Taula 1. Àmbits dels participants

Àmbit	Nº
Política	3
Ramaderia	4
Empresariat	3
ONGs	2
Artístic	2
Administració	4
Recerca	1
Altres	2

(2) Generació d'afirmacions.

La generació d'afirmacions es va basar fonamentalment en un seguit d'entrevistes semiestructurades que es dugueren a terme amb actors locals. Cal remarcar que la tria dels participants no fou aleatòria sinó basada amb el criteri de maximitzar la diversitat dels perfils considerats (Taula 1). També

es consideraren algunes poques afirmacions provinents de documents oficials i de mitjans de comunicació. Es van realitzar dues tongades de 21 entrevistes a actors locals: la primera per generar afirmacions i la segona per seleccionar afirmacions. La primera sessió tenia una durada d'aproximadament entre una i dues hores i tenia com a objectiu fer aflorar l'opinió del participant respecte a l'estat present i futur de la ramaderia, el turisme, els espais naturals protegits i el desenvolupament rural en general. Mitjançant una petita introducció es conduïa al participant cap al tema d'estudi, i llavors s'iniciava una conversa a partir d'un petit guió inicial. Cada una d'aquestes entrevistes fou gravada, analitzada posteriorment, i les afirmacions més representatives de les diferents opinions de cada participant foren guardades i considerades. Inicialment un grup de 200 afirmacions fou generat.

(3) Selecció d'afirmacions.

Segons Brown (1980) l'estructura de la selecció d'afirmacions és menys important que no pas com els participants reaccionen respecte aquesta selecció. No obstant, recomana que s'utilitzi algun mecanisme que asseguri que no es perd representativitat al reduir la mostra d'afirmacions a 36. Malgrat que diferents autors han proposat diverses maneres de fer-ho, sovint es tracta de fer servir una matriu que agrupa les afirmacions segons diferents tipologies o punts d'interès (Eden et al., 2005 per una revisió de mètodes per reduir el nombre d'afirmacions). Brown (1980, p. 186) recorda que el procés de selecció

Ramaderia per a la Conservació & Conservació per a la Ramaderia
-Informe final, abril del 2007-

d'afirmacions tot i ser de cabdal importància continua sent més un art que no pas una ciència. En aquest estudi hem fet servir set punts d'interès (Animals salvatges; Relació entre camp i ciutat; Espais naturals protegits; Ramaderia; Turisme; Subvencions; i Paisatge) i hem assignat aproximadament el mateix nombre d'afirmacions a cada un d'ells. Finalment la selecció de 36 afirmacions segons el criteri de maximitzar la diversitat ha quedat com mostra la Taula 2.

Taula 2. Les 36 afirmacions

1. L'administració hauria de valorar més la feina dels agricultors i recompensar-la. Un equip de funcionaris mai podran fer tot el que garanteix la ramaderia.
2. El parc natural ajuda a blindar el territori, a excloure espais de l'especulació urbanística.
3. És possible compaginar el turisme, la ramaderia i la presència d'animals salvatges.
4. L'ós pot ser un perill pels turistes.
5. Una muntanya sense bestiar és trista.
6. Els espais naturals protegits no afecten la ramaderia. Com si no hi fossin.
7. Si desapareix la ramaderia de muntanya, desapareixerà una forma respectuosa de relacionar-se amb la naturalesa.
8. El món urbà no té una opinió diferent de la del món rural, la té oposada.
9. L'ós pot ser una marca de qualitat del territori.
10. Tants espais naturals protegits és una animalada. És una hipoteca massa gran pel futur de la comarca.
11. Aquí hi ha una borrarxera de natura que fa que no es valori tant.
12. El pagès és l'ecologista més pur que hi ha, però ell no n'és conscient.
13. Avui posem tots els ous a la mateixa cistella. Basar-nos exclusivament amb el què el turisme ens pot aportar i negligir o abandonar els altres elements que havien estat de l'economia tradicional és una equivocació.
14. El model a seguir és el de la Val d'Aran. Allí sí que han sabut aprofitar el turisme.
15. El model a defugir és el de la Val d'Aran i Andorra, basat amb el turisme massificat i les segones residències, que a la llarga no acaben aportant gairebé res i que tant compliquen la vida als municipis a l'hora de garantir els serveis públics, i total per quinze dies a l'any.
16. S'ha de cercar una producció diferenciada, lligada al territori. Aquí una aliança entre els ramaders, els turistes i els espais naturals protegits ha de ser clau.
17. La ramaderia s'ha d'adaptar, avui en dia les coses funcionen d'una altra manera i s'han d'adaptar. Muntar una empresa qualsevol aquí dalt és complicat i la ramaderia també, no n'és una excepció.
18. Els espais naturals protegits són un indicador de prestigi, de qualitat de territori, que pot aprofitar tant la ramaderia, com el turisme, com el sector de la construcció.
19. S'ha d'aposta per diferenciar el producte. Fer un producte lligat al territori. L'economia de subsistència que hi havia fins ara al Pallars ha de desaparèixer. Cal professionalitzar-se, modernitzar-se, tecnificar-se, especialitzar-se per fer: formatges, engreix ecològic, iogurts, embotits...
20. Com menys gent i asfalt hi ha més bonic és el paisatge.
21. No entendria un paisatge totalment salvatge. No ho entendria perquè culturalment no ho ha estat. És un paisatge que s'ha treballat, que s'ha aprofitat. Cal trobar un equilibri, que no s'ha trobat fins ara, entre la conservació i la producció.
22. El sector turístic ha d'anar de bracet del sector ramader. La pèrdua d'un amb el temps suposarà la pèrdua de l'altre.
23. La creació dels espais naturals protegits és un pacte injust amb la gent local. Mentre per una banda és clar el que s'hi posa que és el territori, per la banda de l'administració no està gens clar quina mena de compensacions establirà.
24. El parc natural valora més qualsevol d'aquests moixonots, d'aquests estranys, que no pas tota la gent del poble. Es protegeix més l'ós o el gall fer que les persones.
25. Aquí a la muntanya anirem sempre malament mentre nos manaran gent de Barcelona. No veus que la major part de la gent de Barcelona no saben on visquem. No en tenen ni idea. És així. Perquè t'apliquen les mateixes lleis aquí que a la capital. Hi ha un desconeixement brutal, per part de l'administració, de la realitat d'aquí dalt.
26. Cal promoció i no subvenció. Les subvencions creen ganduls i dependents. Generen dependència i caritat. La política de subvencions no ha funcionat mai.
27. Tenim les muntanyes abandonades, i a això li'n diuen protecció.
28. Tots tenim la necessitat de creure que hi ha encara paradisos. Aquest és un dels papers dels espais naturals protegits.
29. La biodiversitat és l'únic producte competitiu que la ramaderia de la comarca pot oferir avui en dia.
30. L'esquí o els esports de riu són un actiu més sòlid que no pas el paisatge. Aquests duren sis mesos, mentre que el paisatge només un meset a finals d'estiu.
31. El Pirineu som el jardí de Catalunya i com a tot bon jardí que no es trepitgi i que no es toqui... Així ens veuen.
32. El desenvolupament de la comarca s'ha de basar en criteris ambientalistes i de protecció dels espais naturals. És a dir, s'ha de potenciar un turisme lligat a la natura, i l'activitat agrària s'ha de mantenir com a protectora d'un paisatge característic.
33. L'agricultura, la ramadera i el sector forestal assumeixen, ara, una nova funció que s'afegeix a la de la producció; la de mantenir el paisatge, la de protegir el medi.
34. L'abandonament pot ser bo per la biodiversitat.
35. Està bé que es tregui la ramaderia dels nuclis, ja que ara ens devem al turisme i els pobles han d'estar arreglats.
36. Els pagesos són l'única espècie en perill d'extinció real.

(4) Classificació de les afirmacions per part dels participants.

A la segona tongada d'entrevistes, que durà aproximadament una hora, se'ls demana als participants que ordenin les 36 afirmacions segons una escala de més a menys d'acord. Es tracta que els participants distribueixin les afirmacions en una graella que va des de +4, que indica

totalment d'acord; fins a -4, que indica totalment en desacord; tot passant pel 0, que indica indiferència, neutralitat o no rellevància. A fi de facilitar el procés de classificació, es recomana als participants que en primer lloc llegeixin totes les afirmacions i les disposin en tres pilons segons hi estiguin d'acord, en desacord, o bé hi siguin indiferents. Cal destacar que es tracta d'una escala relativa, no pas absoluta. L'important doncs és la comparació entre afirmacions i no pas mesurar la intensitat amb què un determinat participant està d'acord o amb desacord amb una afirmació donada. A fi d'assegurar que els participants estableixin de manera curosa la classificació, es força als participants a classificar les afirmacions segons una distribució quasi normal. És a dir, a cada rang només s'hi pot associar un nombre determinat d'afirmacions, com es pot veure a la Taula 3. Així, es pot donar el cas que algun participant estigui, per exemple, d'acord amb més afirmacions que no pas amb les què està en desacord, en aquest cas haurà de comparar les afirmacions i triar quines considera més importants i quines no tant. Aquest és de fet l'objectiu d'aquest exercici ja que força als participants a considerar atentament quins són els valors i opinions que més aprecia, i ens ajuda a fer emergir els diferents punts de vista dels participants, és a dir, els discursos.

Ramaderia per a la Conservació & Conservació per a la Ramaderia
-Informe final, abril del 2007-

de cada factor. Aquestes classificacions d'afirmacions dels diferents factors són fonamentals per a la interpretació final dels factors o discursos. Per a la interpretació dels factors també és de gran importància la consideració dels grups d'afirmacions més destacats: com és el cas de les afirmacions característiques ('characterising statements') que són les afirmacions que per a cada factor han estat considerades més i menys favorablement (les afirmacions que es troben als dos extrems de la graella²⁸); les afirmacions distintives ('distinguishing statements') que són aquelles que es mostren significativament diferents entre un factor i els demés; i també les afirmacions de consens ('consensus statements') que són aquelles afirmacions que no mostren cap diferència significativa entre cap parella de factors.

Taula 4. Matriu dels pesos de les seleccions d'afirmacions sobre els factors

Classificacions d'afirmacions	Factor A	Factor B	Factor C	Factor D
1	0.1718	0.1081	0.3200	0.6319x
2	-0.2537	0.4978	0.4079	0.3451
3	0.2422	0.0244	0.3171	0.5815x
4	0.8429x	-0.3496	-0.0736	0.2323
5	-0.1377	0.8017x	0.2589	0.1838
6	-0.2265	0.9028x	-0.0229	0.0710
7	-0.0702	0.8437x	-0.2601	-0.2053
8	0.2232	0.0233	0.2806	0.6905x
9	0.3069	0.0345	0.5073	0.6777x
10	0.2949	-0.1194	0.6650x	0.4044
11	-0.1765	0.0585	0.8091x	0.2594
12	0.4631	0.1841	0.1630	0.7831x
13	0.7364x	0.1211	-0.1346	0.4733
14	0.8370x	-0.0690	-0.0375	0.3080
15	0.0631	0.4844	0.6813x	0.1922
16	0.1552	0.0387	0.2140	0.8305x
17	0.8043x	-0.0086	0.2031	0.1406
18	0.1121	0.2234	-0.0255	0.8238x
19	0.7627x	-0.3725	0.1004	0.2749
20	0.1072	0.6844x	0.4072	0.2650
21	0.4103	-0.1566	0.1860	0.6958x
% expl. Var.	20	17	13	25

Amb una 'x' estan indicades les classificacions d'afirmacions definitives, i amb negreta les classificacions que pesen significativament al factor en qüestió²⁹.

²⁸ De fet les afirmacions característiques són aquelles que per a un factor donat presenten pesos normalitzats ('z-scores') majors d'u i menys de menys u.

²⁹ El nivell de significança per $p < 0.01$ pels pesos dels factors és 2.58 (SE). SE és l'error estàndard que es defineix com $1/\sqrt{N}$, on N és el número d'afirmacions. En aquest cas $2.58(SE) = 0.43$.

Aquest programari permet realitzar diferents tractaments estadístics: en referència a l'anàlisi de factors es pot efectuar tant l'Anàlisi de Components Principals com l'Anàlisi de Factors Centroid; mentre que pel què fa a la rotació dels factors es pot dur a terme una Rotació Varimax o una Rotació Manual bo i fent servir l'aplicació PQROT. Després de provar les quatre tècniques i diferents combinacions entre elles, la combinació que proporcionava un grup de factors que més sentit tenia pel tema en estudi i que explicava un percentatge de variància major era la formada per una Anàlisi de Components Principals i una Rotació Varimax. Aquesta solució, bo i seguint el criteri de MINEIGEN³⁰ (McKeown i Thomas, 1988) que afirma que només els factors no rotats amb 'eigenvalues'³¹ major o igual a 1 han de ser conservats com a significatius i rotats, implica l'existència de quatre factors significatius que expliquen un 75% de la variància. Com s'observa a la Taula 4, els quatre factors presenten unes quantes classificacions d'afirmacions definitòries. Cal destacar també que no s'ha donat el cas de cap cas nul. És a dir, no hi ha cap classificació d'afirmacions de cap participant que no pesi significativament a algun factor, fet que apunta que la divisió en aquests quatre factors és força encertada per explicar la diversitat de classificacions d'afirmacions del present estudi Q.

(6) Interpretació.

A continuació mitjançant la discussió de les afirmacions característiques, les afirmacions de consens i les afirmacions distintives, s'assenyalen els principals trets i es duu a terme una descripció narrativa dels quatre factors extrets: el Discurs Conservacionista (Factor A), el Discurs Emprenedor (Factor B), el Discurs Pro-Ramader (Factor C) i el Discurs del Desenvolupament Endogen (Factor D).

³⁰ Cal recordar que no hi ha cap criteri infalible per a extreure els factors significants. Un altre criteri possible és el que utilitza Stephenson, segons el qual els factors acceptats com a significants són aquells que presenten dues o més seleccions d'afirmacions que pesen significativament. Un altre criteri, potser el més estricte dels tres, estableix que només els factors no rotats amb el producte de les dues seleccions d'afirmacions amb pesos més grans que excedeixin dos cops l'error estàndard seran conservats i rotats.

³¹ L'*eigenvalue* per cada factor representa la suma del pesos al quadrat de les classificacions d'afirmacions dels participants a cada factor.

Ramaderia per a la Conservació & Conservació per a la Ramaderia
-Informe final, abril del 2007-

Taula 5. Classificació d'afirmacions de cada factor

Afirmacions	Factors			
	A	B	C	D
1. L'administració hauria de valorar més la feina dels agricultors i recompensar-la. Un equip de funcionaris mai podran fer tot el que garanteix la ramaderia.	0	0	-1	1
2. El parc natural ajuda a blindar el territori, a excloure espais de l'especulació urbanística.	2	-2	0	0
3. És possible compaginar el turisme, la ramaderia i la presència d'animals salvatges.	2	-1	-2	1
4. L'ós pot ser un perill pels turistes.	-3	-1	1	-2
5. Una muntanya sense bestiar és trista.	0	0	4	1
6. Els espais naturals protegits no afecten la ramaderia. Com si no hi fossin.	-1	-1	-1	-2
7. Si desapareix la ramaderia de muntanya, desapareixerà una forma respectuosa de relacionar-se amb la naturalesa.	1	0	2	2
8. El món urbà no té una opinió diferent de la del món rural, la té oposada.	-1	1	0	0
9. L'ós pot ser una marca de qualitat del territori.	1	-3	-3	0
10. Tants espais naturals protegits és una animalada. És una hipoteca massa gran pel futur de la comarca.	-4	2	0	-1
11. Aquí hi ha una borratxera de natura que fa que no es valori tant.	0	-1	-2	-1
12. El pagès és l'ecologista més pur que hi ha, però ell no n'és conscient.	0	-1	3	0
13. Avui posem tots els ous a la mateixa cistella. Basar-nos exclusivament amb el què el turisme ens pot aportar i negligir o abandonar els altres elements que havien estat de l'economia tradicional és una equivocació.	1	-3	2	2
14. El model a seguir és el de la Val d'Aran. Allí sí que han sabut aprofitar el turisme.	-4	2	-3	-4
15. El model a defugir és el de la Val d'Aran i Andorra, basat amb el turisme massificat i les segones residències, que a la llarga no acaben aportant gairebé res i que tant compliquen la vida als municipis a l'hora de garantir els serveis públics, i total per quinze dies a l'any.	4	-2	3	4
16. S'ha de cercar una producció diferenciada, lligada al territori. Aquí una aliança entre els ramaders, els turistes i els espais naturals protegits ha de ser clau.	3	3	1	3
17. La ramaderia s'ha d'adaptar, avui en dia les coses funcionen d'una altra manera i s'han d'adaptar. Muntar una empresa qualsevol aquí dalt és complicat i la ramaderia també, no n'és una excepció.	0	3	0	1
18. Els espais naturals protegits són un indicador de prestigi, de qualitat de territori, que pot aprofitar tant la ramaderia, com el turisme, com el sector de la construcció.	3	0	0	0
19. S'ha d'aposta per diferenciar el producte. Fer un producte lligat al territori. L'economia de subsistència que hi havia fins ara al Pallars ha de desaparèixer. Cal professionalitzar-se, modernitzar-se, tecnificar-se, especialitzar-se per fer: formatges, engreix ecològic, iogurts, embotits...	1	4	0	3
20. Com menys gent i asfalt hi ha més bonic és el paisatge.	0	-4	0	-3
21. No entendria un paisatge totalment salvatge. No ho entendria perquè culturalment no ho ha estat. És un paisatge que s'ha treballat, que s'ha aprofitat. Cal trobar un equilibri, que no s'ha trobat fins ara, entre la conservació i la producció.	0	1	1	4
22. El sector turístic ha d'anar de bracet del sector ramader. La pèrdua d'un amb el temps suposarà la pèrdua de l'altre.	0	0	2	2
23. La creació dels espais naturals protegits és un pacte injust amb la gent local. Mentre per una banda és clar el que s'hi posa que és el territori, per la banda de l'administració no està gens clar quina mena de compensacions establirà.	-1	2	3	3
24. El parc natural valora més qualsevol d'aquests moixonots, d'aquests estranys, que no pas tota la gent del poble. Es protegeix més l'ós o el gall fer que les persones.	-2	1	1	0
25. Aquí a la muntanya anirem sempre malament mentre mos manaran gent de Barcelona. No veus que la major part de la gent de Barcelona no saben on visquem. No en tenen ni idea. És així. Perquè t'apliquen les mateixes lleis aquí que a la capital. Hi ha un desconeixement brutal, per part de l'administració, de la realitat d'aquí dalt.	-1	1	2	2
26. Cal promoció i no subvenció. Les subvencions creen ganduls i dependents. Generen dependència i caritat. La política de subvencions no ha funcionat mai.	2	4	0	-2
27. Tenim les muntanyes abandonades, i a això li'n diuen protecció.	-2	2	1	0
28. Tots tenim la necessitat de creure que hi ha encara paradisos. Aquest és un dels papers del espais naturals protegits.	1	-3	-1	-1
29. La biodiversitat és l'únic producte competitiu que la ramaderia de la comarca pot oferir avui en dia.	2	-2	-1	-3
30. L'esquí o els esports de riu són un actiu més sòlid que no pas el paisatge. Aquests duren sis mesos, mentre que el paisatge només un meset a finals d'estiu.	-3	3	-1	-4
31. El Pirineu som el jardí de Catalunya i com a tot bon jardí que no es trepitgi i que no es toqui... Així ens veuen.	-1	1	-2	-1
32. El desenvolupament de la comarca s'ha de basar en criteris ambientalistes i de protecció dels espais naturals. És a dir, s'ha de potenciar un turisme lligat a la natura, i l'activitat agrària s'ha de mantenir com a protectora d'un paisatge característic.	4	-2	-3	0
33. L'agricultura, la ramadera i el sector forestal assumeixen, ara, una nova funció que s'afegeix a la de la producció; la de mantenir el paisatge, la de protegir el medi.	3	0	-2	1
34. L'abandonament pot ser bo per la biodiversitat.	-2	-4	-4	-2
35. Està bé que es tregui la ramaderia dels nuclis, ja que ara ens devem al turisme i els pobles han d'estar arreglats.	-3	0	-4	-3
36. Els pagesos són l'única espècie en perill d'extinció real.	-2	0	4	-1

Els discursos de lo rural als voltants del Parc Natural de l'Alt Pirineu al Pallars Sobirà

Factor A: Discurs Conservacionista.

Segons el discurs conservacionista el principal actiu del territori són els espais naturals. Cal protegir els espais naturals de totes totes, ja sigui pels seus valors intrínsecs com a reserves de diversitat d'espècies i de paisatges poc comunes a d'altres contrades; com pels seus potencials per a dinamitzar la comarca, a partir d'oferir un producte cada cop més desitjat com és la natura i activitats i productes associats a ella. Com indica l'afirmació 18: "Els espais naturals protegits són un indicador de prestigi, de qualitat de

territori, que pot aprofitar tant la ramaderia, com el turisme, com la construcció". És a dir, es considera la preservació de tot un seguit de valors ecològics com l'eix central a partir del qual vehicular tota l'estratègia de desenvolupament rural. Aquest es basa en la consideració que la societat en general està disposada a pagar un plus per productes i serveis que s'associïn a aquests segells de qualitat que suposen els espais naturals. "El desenvolupament de la comarca s'ha de basar en criteris ambientalistes i de protecció dels espais naturals. És a dir, s'ha de potenciar un turisme lligat a la natura, i l'activitat agrària s'ha de mantenir com a protectora d'un paisatge característic". Així doncs, s'advoca per una ramaderia que deixa de banda la seva vocació productivista i s'aboca a un nou rol com a preservadora d'uns paisatges característics, és a dir, els ramaders com a 'jardiners del paisatge'. "La biodiversitat és l'únic producte competitiu que la ramaderia de la comarca pot oferir avui en dia" és una de les afirmacions més distintives del discurs conservacionista. Aquest discurs és especialment crític amb el boom que està patint el sector de la construcció, que és vist com íntimament lligat al negoci de les pistes d'esquí. Considera que aquesta és la principal amenaça per al territori. Els models de desenvolupament de la Val d'Aran i d'Andorra són esgrimits com els camins a no seguir sota cap concepte. En canvi, el model a

Ramaderia per a la Conservació & Conservació per a la Ramaderia
-Informe final, abril del 2007-

seguir és aquell basat en què des del territori es generi una producció diferenciada, fonamentada en una aliança entre els ramaders, els turistes i els espais naturals protegits. La reintroducció d'espècies emblemàtiques com l'ós bru i el retorn d'altres com el llop és vist amb bons ulls. Es considera que incrementa la qualitat dels espais naturals, el prestigi del paisatge de la comarca, i conseqüentment l'efecte dinamitzador sobre el desenvolupament de la zona es multiplica. "L'ós pot ser una marca de qualitat del territori" és una de les afirmacions que més distingeixen el discurs conservacionista de la resta.

Taula 6. Afirmacions característiques pel Factor A: Discurs Conservacionista

Afirmacions	Z- Scores
32. El desenvolupament de la comarca s'ha de basar en criteris ambientalistes i de protecció dels espais naturals. És a dir, s'ha de potenciar un turisme lligat a la natura, i l'activitat agrària s'ha de mantenir com a protectora d'un paisatge característic.	2.069
15. El model a defugir és el de la Val d'Aran i Andorra, basat amb el turisme massificat i les segones residències, que a la llarga no acaben aportant gairebé res i que tant compliquen la vida als municipis a l'hora de garantir els serveis públics, i total per quinze dies a l'any.	1.734
33. L'agricultura, la ramadera i el sector forestal assumeixen, ara, una nova funció que s'afegeix a la de la producció; la de mantenir el paisatge, la de protegir el medi.	1.391
16. S'ha de cercar una producció diferenciada, lligada al territori. Aquí una aliança entre els ramaders, els turistes i els espais naturals protegits ha de ser clau.	1.124
18. Els espais naturals protegits són un indicador de prestigi, de qualitat de territori, que pot aprofitar tant la ramaderia, com el turisme, com el sector de la construcció.	1.021
24. El parc natural valora més qualsevol d'aquests moixonots, d'aquests estranys, que no pas tota la gent del poble. Es protegeix més l'ós o el gall fer que les persones.	-1.083
35. Està bé que es tregui la ramaderia dels nuclis, ja que ara ens devem al turisme i els pobles han d'estar arreglats.	-1.158
4. L'ós pot ser un perill pels turistes.	-1.326
30. L'esquí o els esports de riu són un actiu més sòlid que no pas el paisatge. Aquests duren sis mesos, mentre que el paisatge només un meset a finals d'estiu.	-1.571
10. Tants espais naturals protegits és una animalada. És una hipoteca massa gran pel futur de la comarca.	-1.842
14. El model a seguir és el de la Val d'Aran. Allí sí que han sabut aprofitar el turisme.	-2.155

Taula 7. Afirmacions distintives pel Factor A: Discurs Conservacionista

Nº	Afirmacions	Valor
32*	El desenvolupament de la comarca s'ha de basar en criteris ambientalistes i de protecció dels espais naturals. És a dir, s'ha de potenciar un turisme lligat a la natura, i l'activitat agrària s'ha de mantenir com a protectora d'un paisatge característic.	4
33	L'agricultura, la ramadera i el sector forestal assumeixen, ara, una nova funció que s'afegeix a la de la producció; la de mantenir el paisatge, la de protegir el medi.	3
18*	Els espais naturals protegits són un indicador de prestigi, de qualitat de territori, que pot aprofitar tant la ramaderia, com el turisme, com el sector de la construcció.	3
29*	La biodiversitat és l'únic producte competitiu que la ramaderia de la comarca pot oferir avui en dia.	2
2*	El parc natural ajuda a blindar el territori, a excloure espais de l'especulació urbanística.	2
26	Cal promoció i no subvenció. Les subvencions creen ganduls i dependents. Generen dependència i caritat. La política de subvencions no ha funcionat mai.	2
9*	L'ós pot ser una marca de qualitat del territori.	1
28	Tots tenim la necessitat de creure que hi ha encara paradisos. Aquest és un dels papers dels espais naturals protegits.	1
23*	La creació dels espais naturals protegits és un pacte injust amb la gent local. Mentre per una banda és clar el que s'hi posa que és el territori, per la banda de l'administració no està gens clar quina mena de compensacions establirà.	-1
25*	Aquí a la muntanya anirem sempre malament mentre nos manaran gent de Barcelona. No veus que la major part de la gent de Barcelona no saben on visquem. No en tenen ni idea. És així. Perquè t'apliquen les mateixes lleis aquí que a la capital. Hi ha un desconeixement brutal, per part de l'administració, de la realitat d'aquí dalt.	-1
27*	Tenim les muntanyes abandonades, i a això li'n diuen protecció.	-2
24*	El parc natural valora més qualsevol d'aquests moixonots, d'aquests estranys, que no pas tota la gent del poble. Es protegeix més l'ós o el gall fer que les persones.	-2
30	L'esquí o els esports de riu són un actiu més sòlid que no pas el paisatge. Aquests duren sis mesos, mentre que el paisatge només un meset a finals d'estiu.	-3
10*	Tants espais naturals protegits és una animalada. És una hipoteca massa gran pel futur de la comarca.	-4

Totes les afirmacions són distintives de manera estadísticament significant per $p < 0.05$.

* Indica les afirmacions que són distintives de manera estadísticament significant per $p < 0.01$.

Factor B: Discurs Emprenedor.

Després de tants anys de crisi econòmica i de pèrdua de població, el principal objectiu del discurs empenedor és aturar aquesta tendència i pal·liar-ne els seus efectes. La gran preocupació és evitar l'abandonament. El drama de veure com se'n va la gent jove, com cauen els pobles, com s'embosca el paisatge, no es pot tornar a repetir. L'afirmació 20 "Com menys gent i asfalt hi ha més bonic és el paisatge" és la valorada més negativament. Així doncs, el discurs empenedor centra la seva atenció en promoure el desenvolupament econòmic de la comarca. És un discurs modernitzador. Com assenyala l'afirmació 19, "L'economia de subsistència que hi havia fins ara al Pallars ha de desaparèixer. Cal professionalitzar-se, modernitzar-se, tecnificar-se, especialitzar-se". En aquest procés la ramaderia no és considerada ni com un sector estratègic ni especial, sinó més aviat al contrari. La ramaderia és vista com una de les activitats que més encarna les penúries del passat i, per tant, que més cal canviar: "La ramaderia s'ha d'adaptar, avui en dia les coses funcionen d'una altra manera i s'han adaptar. Muntar una empresa qualsevol aquí dalt és complicat i la ramaderia també, no n'és una excepció". Es destaca el paper fonamental que juguen el negoci de l'esquí i el sector de la construcció, i que cal anar per aquest camí. L'afirmació 30 és una de les més distintives del discurs empenedor i recorda que "L'esquí o els esports de riu són un actiu més sòlid que no pas el paisatge. Aquests duren sis mesos, mentre que el paisatge només un meset a finals d'estiu". Els models de desenvolupament d'Andorra i la Val d'Aran en aquest cas es presenten com a models exitosos que cal emular el màxim possible. Així, la protecció d'espais naturals és concebuda com una amenaça, com un fre al desenvolupament, ja que restringeix l'accés a tot un seguit de recursos que podrien ser explotats, com indica l'afirmació 27 que és una de les més característiques: "Tenim les muntanyes abandonades, i a això li'n diuen protecció". Clau doncs també per

Ramaderia per a la Conservació & Conservació per a la Ramaderia
-Informe final, abril del 2007-

entendre aquest discurs és la crítica a l'administració que frena el desenvolupament de la comarca ja sigui fomentant la creació d'espais naturals protegits on l'activitat humana és restringida o bé amb la seva política de subvencions que desincentiven la capacitat emprenedora i de generació de nous negocis de la població, com mostra l'afirmació 26 que és la més distintiva del discurs emprenedor: "Cal promoció i no subvenció. Les subvencions creen ganduls i dependents. Generen dependència i caritat. La política de subvencions no ha funcionat mai".

Taula 8. Afirmacions característiques pel Factor B: Discurs Emprenedor

Afirmacions	Z- Scores
26. Cal promoció i no subvenció. Les subvencions creen ganduls i dependents. Generen dependència i caritat. La política de subvencions no ha funcionat mai.	1.865
19. S'ha d'aposta per diferenciar el producte. Fer un producte lligat al territori. L'economia de subsistència que hi havia fins ara al Pallars ha de desaparèixer. Cal professionalitzar-se, modernitzar-se, tecnificar-se, especialitzar-se per fer: formatges, engreix ecològic, iogurts, embotits...	1.622
30. L'esquí o els esports de riu són un actiu més sòlid que no pas el paisatge. Aquests duren sis mesos, mentre que el paisatge només un meset a finals d'estiu.	1.465
16. S'ha de cercar una producció diferenciada, lligada al territori. Aquí una aliança entre els ramaders, els turistes i els espais naturals protegits ha de ser clau.	1.205
17. La ramaderia s'ha d'adaptar, avui en dia les coses funcionen d'una altra manera i s'han d'adaptar. Muntar una empresa qualsevol aquí dalt és complicat i la ramaderia també, no n'és una excepció.	1.051
27. Tenim les muntanyes abandonades, i a això li'n diuen protecció.	1.031
14. El model a seguir és el de la Val d'Aran. Allí sí que han sabut aprofitar el turisme.	1.011
10. Tants espais naturals protegits és una animalada. És una hipoteca massa gran pel futur de la comarca.	1.002
32. El desenvolupament de la comarca s'ha de basar en criteris ambientalistes i de protecció dels espais naturals. És a dir, s'ha de potenciar un turisme lligat a la natura, i l'activitat agrària s'ha de mantenir com a protectora d'un paisatge característic.	-1.018
15. El model a defugir és el de la Val d'Aran i Andorra, basat amb el turisme massificat i les segones residències, que a la llarga no acaben aportant gairebé res i que tant compliquen la vida als municipis a l'hora de garantir els serveis públics, i total per quinze dies a l'any.	-1.070
28. Tots tenim la necessitat de creure que hi ha encara paradisos. Aquest és un dels papers del espais naturals protegits.	-1.341
9. L'ós pot ser una marca de qualitat del territori.	-1.387
13. Avui posem tots els ous a la mateixa cistella. Basar-nos exclusivament amb el què el turisme ens pot aportar i negligir o abandonar els altres elements que havien estat de l'economia tradicional és una equivocació.	-1.406
34. L'abandonament pot ser bo per la biodiversitat.	-1.880
20. Com menys gent i asfalt hi ha més bonic és el paisatge.	-2.159

Taula 9. Afirmacions distintives pel Factor B: Discurs Emprenedor

Nº	Afirmacions	Valor
26*	Cal promoció i no subvenció. Les subvencions creen ganduls i dependents. Generen dependència i caritat. La política de subvencions no ha funcionat mai.	4
30*	L'esquí o els esports de riu són un actiu més sòlid que no pas el paisatge. Aquests duren sis mesos, mentre que el paisatge només un meset a finals d'estiu.	3
14*	El model a seguir és el de la Val d'Aran. Allí sí que han sabut aprofitar el turisme.	2
10	Tants espais naturals protegits és una animalada. És una hipoteca massa gran pel futur de la comarca.	2
31*	El Pirineu som el jardí de Catalunya i com a tot bon jardí que no es trepitgi i que no es toqui... Així ens veuen.	1
35*	Està bé que es tregui la ramaderia dels nuclis, ja que ara ens devem al turisme i els pobles han d'estar arreglats.	0
7	Si desapareix la ramaderia de muntanya, desapareixerà una forma respectuosa de relacionar-se amb la naturalesa.	0
33	L'agricultura, la ramadera i el sector forestal assumeixen, ara, una nova funció que s'afegeix a la de la producció; la de mantenir el paisatge, la de protegir el medi.	0
15*	El model a defugir és el de la Val d'Aran i Andorra, basat amb el turisme massificat i les segones residències, que a la llarga no acaben aportant gairebé res i que tant compliquen la vida als municipis a l'hora de garantir els serveis públics, i total per quinze dies a l'any.	-2
28	Tots tenim la necessitat de creure que hi ha encara paradisos. Aquest és un dels papers del espais naturals protegits.	-3
13*	Avui posem tots els ous a la mateixa cistella. Basar-nos exclusivament amb el què el turisme ens pot aportar i negligir o abandonar els altres elements que havien estat de l'economia tradicional és una equivocació.	-3

Totes les afirmacions són distintives de manera estadísticament significant per $p < 0.05$.

* Indica les afirmacions que són distintives de manera estadísticament significant per $p < 0.01$.

Factor C: Discurs Pro-Ramader.

El tret clau del discurs Pro-Ramader és la seva sensibilitat per l'activitat ramadera, que va molt més enllà de la simple producció de carn i productes làctics, i s'endinsa en una llarguíssima tradició que es remunta als inicis de la presència humana a la zona. El pes tan fenomenal de la tradició ramadera a la cultura pallaresa es reflecteix per exemple fins i tot en els patrons estètics i emocionals, com mostra l'afirmació 5 que és la més valorada pel discurs: "Una muntanya sense bestiar és trista". Els beneficis que directament o indirecta es deriven d'aquesta activitat

són de tanta importància que la converteixen en una activitat d'importància estratègica per al desenvolupament de la comarca, com mostra l'afirmació 22: "El sector turístic ha d'anar de bracet del sector ramader. La pèrdua d'un amb el temps suposarà la pèrdua de l'altre". En aquest punt és crítica el paper de l'administració en la creació de tants espais naturals protegits i en la reintroducció d'espècies amenaçades, com l'ós, el llop, el cabirol... Es considera que davant la forta crisi que està patint el sector ramader no s'ha actuat amb tanta contundència com s'ha fet per altra banda per a conservar aquestes espècies d'animals o tipologies de paisatges. "Els pagesos són l'única espècie en perill d'extinció real" és una de les afirmacions més distintives del discurs Pro-Ramader i expressa molt bé aquest neguit. Es considera que la creació d'espais naturals protegits són iniciatives que sempre han vingut de fora i han suposat un pacte injust amb la gent del territori, ja que les compensacions a les restriccions imposades no han estat mai clarament establertes, com indica l'afirmació 23: "La creació dels espais naturals protegits és un pacte injust amb la gent local. Mentre per una banda és clar el que s'hi posa que és el territori, per la banda de l'administració no està gens clar quina mena de compensacions establirà". A més a més, es critica a l'administració central el gran desconeixement sobre la realitat de la zona que fa que sovint

Ramaderia per a la Conservació & Conservació per a la Ramaderia
-Informe final, abril del 2007-

s'apliquin normatives que més que solucionar venen a afegir noves problemàtiques a les ja existents. L'afirmació 25 resumeix prou eloqüentment aquest queixa "Aquí a la muntanya anirem sempre malament mentre mos manaran gent de Barcelona. No veus que la major part de la gent de Barcelona no saben on visquem. No en tenen ni idea. És així. Perquè t'apliquen les mateixes lleis aquí que a la capital. Hi ha un desconeixement brutal, per part de l'administració, de la realitat d'aquí dalt". El discurs Pro-Ramader defensa la funció productiva de la ramaderia i no la purament simbòlica o la de 'jardiners del paisatge'. No obstant, com indica l'afirmació 12 que és una de les que més distingeixen aquest discurs dels demés, si que s'admet que la ramaderia genera uns beneficis indirectes a la societat, però es defensa que el paper principal dels ramaders ha de ser el de la producció: "El pagès és l'ecologista més pur que hi ha, però ell no n'és conscient". A banda del rol de l'administració, una altra de les preocupacions del discurs Pro-ramader és el boom urbanístic, que és vist no només com una de les principals amenaces per a l'activitat ramadera, ja que s'hi competeix per les terres més productives dels fons de les valls, sinó perquè amenaça la vida de poble i l'estructura tradicional dels pobles de manera definitiva i sense retorn possible. Es rebutgen els models de desenvolupament d'Andorra i la Val d'Aran, així com també s'expressa la preocupació per evitar l'abandonament.

Taula 10. Afirmacions característiques pel Factor C: Discurs Pro-Ramader

Afirmacions	Z- Scores
5. Una muntanya sense bestiar és trista.	1.833
36. Els pagesos són l'única espècie en perill d'extinció real.	1.689
23. La creació dels espais naturals protegits és un pacte injust amb la gent local. Mentre per una banda és clar el que s'hi posa que és el territori, per la banda de l'administració no està gens clar quina mena de compensacions establirà.	1.535
12. El pagès és l'ecologista més pur que hi ha, però ell no n'és conscient.	1.405
15. El model a defugir és el de la Val d'Aran i Andorra, basat amb el turisme massificat i les segones residències, que a la llarga no acaben aportant gairebé res i que tant compliquen la vida als municipis a l'hora de garantir els serveis públics, i total per quinze dies a l'any.	1.391
25. Aquí a la muntanya anirem sempre malament mentre mos manaran gent de Barcelona. No veus que la major part de la gent de Barcelona no saben on visquem. No en tenen ni idea. És així. Perquè t'apliquen les mateixes lleis aquí que a la capital. Hi ha un desconeixement brutal, per part de l'administració, de la realitat d'aquí dalt.	1.270
22. El sector turístic ha d'anar de bracet del sector ramader. La pèrdua d'un amb el temps suposarà la pèrdua de l'altre.	1.000
32. El desenvolupament de la comarca s'ha de basar en criteris ambientalistes i de protecció dels espais naturals. És a dir, s'ha de potenciar un turisme lligat a la natura, i l'activitat agrària s'ha de mantenir com a protectora d'un paisatge característic.	-1.126
9. L'ós pot ser una marca de qualitat del territori.	-1.261
14. El model a seguir és el de la Val d'Aran. Allí sí que han sabut aprofitar el turisme.	-1.679
35. Està bé que es tregui la ramaderia dels nuclis, ja que ara ens devem al turisme i els pobles han d'estar arreglats.	-1.963
34. L'abandonament pot ser bo per la biodiversitat.	-2.112

Taula 11. Afirmacions distintives pel Factor C : Discurs Pro-Ramader

Nº	Afirmacions	Valor
5	Una muntanya sense bestiar és trista.	4
36	Els pagesos són l'única espècie en perill d'extinció real.	4
12	El pagès és l'ecologista més pur que hi ha, però ell no n'és conscient.	3
16	S'ha de cercar una producció diferenciada, lligada al territori. Aquí una aliança entre els ramaders, els turistes i els espais naturals protegits ha de ser clau.	1
26	Cal promoció i no subvenció. Les subvencions creen ganduls i dependents. Generen dependència i caritat. La política de subvencions no ha funcionat mai.	0
30	L'esquí o els esports de riu són un actiu més sòlid que no pas el paisatge. Aquests duren sis mesos, mentre que el paisatge només un meset a finals d'estiu.	-1
33	L'agricultura, la ramadera i el sector forestal assumeixen, ara, una nova funció que s'afegeix a la de la producció; la de mantenir el paisatge, la de protegir el medi.	-2
35	Està bé que es tregui la ramaderia dels nuclis, ja que ara ens devem al turisme i els pobles han d'estar arreglats.	-4

Totes les afirmacions són distintives de manera estadísticament significant per $p < 0.05$.

* Indica les afirmacions que són distintives de manera estadísticament significant per $p < 0.01$.

Factor D: Discurs del Desenvolupament Endogen.

El discurs del Desenvolupament Endogen remarca l'existència de problemes greus en el model de desenvolupament actual de la comarca massa dependent d'un turisme massificat (basat en l'esquí i els esports d'aventura) i la construcció de segones residències. A més, malgrat no estar-hi en desacord, expressa la seva preocupació per com l'administració ha dut a terme els processos de creació de nous espais naturals protegits, en què el paper de la població local ha estat molt poc significatiu, com mostra l'afirmació 23: "La creació d'espais naturals protegits és un pacte injust amb la gent local. Mentre per una banda és clar el que s'hi posa que és el territori, per la banda de l'administració no està gens clar quina mena de compensacions establirà". Com s'ha demostrat al llarg de la història aquestes contrades presenten una gran potencialitat per a la pràctica de la ramaderia, que és una activitat que proporciona a la societat productes i serveis que van molt més enllà de la producció de carn i productes làctis, com és el cas d'un paisatge determinat. Es tracta d'una activitat molt arrelada culturalment i que ha generat una relació molt estreta entre paisatge i cultura, que ha arribat a formar un tot gairebé indivisible. Cal que la protecció d'espais naturals protegits respecti i potenciï aquesta relació tant íntima entre cultura i paisatge, i la ramaderia té un paper molt important en aquesta relació. Així, l'afirmació 21 és la més distintiva del discurs: "No entendria un paisatge totalment salvatge. No ho entendria perquè culturalment no ho ha estat. És un paisatge que s'ha treballat, que s'ha aprofitat. Cal trobar un equilibri, que no s'ha trobat fins ara, entre la conservació i la producció". De totes maneres cal adaptar la ramaderia al context actual i com diuen les afirmacions 19 i 16 cal cercar una

producció diferenciada i lligada al territori, i cal també professionalitzar-se, modernitzar-se, tecnificar-se, especialitzar-se per a fer productes com: formatges, engreix ecològic, iogurts, embotits, melmelades... El discurs del Desenvolupament Endogen remarca la importància de la gent local i el diàleg entre els diferents sectors per a endegar un procés de desenvolupament adequat per a la comarca. A la vegada que considera de crucial importància seguir una estratègia de diversificació

econòmica que es basi en les necessitats i les potencialitats existents a la comarca, com indica l'afirmació 13: "Avui posem tots els ous a la mateixa cistella. Basar-nos exclusivament amb el què el turisme ens pot aportar i negligir o abandonar els altres elements que havien estat de l'economia tradicional és una equivocació".

Taula 12. Afirmacions característiques pel Factor D: Discurs del Desenvolupament Endogen

Afirmacions	Z- Scores
15. El model a defugir és el de la Val d'Aran i Andorra, basat amb el turisme massificat i les segones residències, que a la llarga no acaben aportant gairebé res i que tant compliquen la vida als municipis a l'hora de garantir els serveis públics, i total per quinze dies a l'any.	1.968
21. No entendria un paisatge totalment salvatge. No ho entendria perquè culturalment no ho ha estat. És un paisatge que s'ha treballat, que s'ha aprofitat. Cal trobar un equilibri, que no s'ha trobat fins ara, entre la conservació i la producció.	1.464
23. La creació dels espais naturals protegits és un pacte injust amb la gent local. Mentre per una banda és clar el que s'hi posa que és el territori, per la banda de l'administració no està gens clar quina mena de compensacions establirà.	1.361
19. S'ha d'aposta per diferenciar el producte. Fer un producte lligat al territori. L'economia de subsistència que hi havia fins ara al Pallars ha de desaparèixer. Cal professionalitzar-se, modernitzar-se, tecnificar-se, especialitzar-se per fer: formatges, engreix ecològic, iogurts, embotits...	1.358
16. S'ha de cercar una producció diferenciada, lligada al territori. Aquí una aliança entre els ramaders, els turistes i els espais naturals protegits ha de ser clau.	1.281
13. Avui posem tots els ous a la mateixa cistella. Basar-nos exclusivament amb el què el turisme ens pot aportar i negligir o abandonar els altres elements que havien estat de l'economia tradicional és una equivocació	1.253
35. Està bé que es tregui la ramaderia dels nuclis, ja que ara ens devem al turisme i els pobles han d'estar arreglats.	-1.086
29. La biodiversitat és l'únic producte competitiu que la ramaderia de la comarca pot oferir avui en dia.	-1.141
20. Com menys gent i asfalt hi ha més bonic és el paisatge.	-1.578
14. El model a seguir és el de la Val d'Aran. Allí sí que han sabut aprofitar el turisme.	-2.077
30. L'esquí o els esports de riu són un actiu més sòlid que no pas el paisatge. Aquests duren sis mesos, mentre que el paisatge només un meset a finals d'estiu.	-2.174

Taula 13. Afirmacions distintives pel Factor D: Discurs del Desenvolupament Endogen

Nº	Afirmacions	Valor
21	No entendria un paisatge totalment salvatge. No ho entendria perquè culturalment no ho ha estat. És un paisatge que s'ha treballat, que s'ha aprofitat. Cal trobar un equilibri, que no s'ha trobat fins ara, entre la conservació i la producció.	4
33	L'agricultura, la ramadera i el sector forestal assumeixen, ara, una nova funció que s'afegeix a la de la producció; la de mantenir el paisatge, la de protegir el medi.	1
32	El desenvolupament de la comarca s'ha de basar en criteris ambientalistes i de protecció dels espais naturals. És a dir, s'ha de potenciar un turisme lligat a la natura, i l'activitat agrària s'ha de mantenir com a protectora d'un paisatge característic.	0
9	L'ós pot ser una marca de qualitat del territori.	0
26	Cal promoció i no subvenció. Les subvencions creen ganduls i dependents. Generen dependència i caritat. La política de subvencions no ha funcionat mai.	-2
30	L'esquí o els esports de riu són un actiu més sòlid que no pas el paisatge. Aquests duren sis mesos, mentre que el paisatge només un meset a finals d'estiu.	-4

Totes les afirmacions són distintives de manera estadísticament significant per $p < 0.05$.

* Indica les afirmacions que són distintives de manera estadísticament significant per $p < 0.01$.

Conclusions

Primer de tot cal dir que la Q s'ha revelat com una metodologia molt útil i convenient d'utilitzar per a analitzar els diferents punts de vista i pràctiques, és a dir, discursos, que conviuen i construeixen l'entorn rural. És tracta d'una tècnica fàcil d'utilitzar i rigorosa, i que com a conseqüència del paper preponderant dels participants permet que aflorin concepcions més enllà de les que l'investigador arrossega amb ell a priori. Aquest tret és de gran importància quan s'estudien entorns sotmesos a canvis, doncs els anàlisis passats no són del tot idonis per a entendre la situació actual. Aquest és el cas també dels voltants del PNAP al Pallars Sobirà on el procés de canvi rural, com a conseqüència de tractar-se a més d'una zona muntanyosa, ha estat fins i tot més pronunciat que a d'altres contrades.

Malgrat que s'hagin identificat quatre discursos, aquests no són entitats aïllades les unes de les altres, ans al contrari estan contínuament interaccionant: apropant-se i separant-se, construint espais de consens i construint espais de desacord. Així, a la taula 14 podem observar les afirmacions que presenten un major grau de consens entre els quatre discursos. Cal destacar l'afirmació 6 que ens indica com tots els discursos estan d'acord en què els espais naturals protegits afecten l'activitat ramadera. Evidentment cada discurs interpreta aquesta relació de diferent manera com hem deixat palès més amunt. L'afirmació 11 assenjala que els quatre discursos en general tendeixen a considerar que el fet de viure envoltat de natura no fa que aquesta es valori menys sinó més aviat al contrari. Aquest fet que sembla contradir-se amb

l'habitual posició contrària, aparentment dominant, dels habitants locals a la creació d'espais naturals o la reintroducció d'espècies salvatges. De totes maneres l'animadversió que els processos de creació de nous espais naturals protegits o de reintroducció d'espècies desperta en els habitants de la zona cal cercar-la, més que no pas en una suposada manca de sensibilitat per la natura, en la natura mateixa d'aquests processos polítics que no tenen en compte els habitants de la zona. Es tracta de processos de decisió de dalt a baix que la gent percep com imposicions (per exemple, les valoracions negatives que han fet tots els discursos excepte el conservacionista de l'afirmació 23, a la Taula 5). Pel que fa a l'afirmació 8, sembla d'entrada que els quatre discursos estan força d'acord en no donar gaire importància a les diferències de maneres de fer entre el món urbà i rural. No obstant els quatre discursos no han mostrat amb altres afirmacions que assenyalen el contrari un posicionament tan similar, com és el cas de l'afirmació 25 (la Taula 5), en què tots els discursos hi estan d'acord excepte el discurs conservacionista. Aquest fet sembla indicar que l'afirmació 8 s'ha vist relegada cap a posicions d'indiferència perquè se n'han prioritzat d'altres, probablement això ha estat així per l'asseveració tan contundent que representa.

Taula 14. Afirmacions de consens entre els quatre factors

Nº	Afirmacions	Factors			
		A	B	C	D
6*	Els espais naturals protegits no afecten la ramaderia. Com si no hi fossin.	-1	-1	-1	-2
8	El món urbà no té una opinió diferent de la del món rural, la té oposada.	-1	1	0	0
11	Aquí hi ha una borratxera de natura que fa que no es valori tant.	0	-1	-2	-1

Totes les afirmacions són estadísticament no significatives per $p < 0.01$.

* Indica les afirmacions que són estadísticament no significatives $p < 0.05$.

Pel que fa a àrees de consens entre grups de discursos, cal destacar el contrast entre la gran sensibilitat pel món ramader que esgrimeixen els discursos Pro-Ramader i de Desenvolupament Endogen, i l'actitud d'indiferència cap a la ramaderia que mostren l'altre parell de discursos (per exemple l'afirmació 22 a la Taula 5). També cal assenyalar la diferent actitud vers l'abandonament que expressen els quatre discursos, mentre els discursos Emprenedor i de Desenvolupament Endogen s'hi mostren molt i molt preocupats i valoren molt negativament qualsevol procés que els sembla pugui afavorir l'abandonament, els demés discursos hi mostren indiferències (afirmació 20 a la Taula 5). En aquest cas però la indiferència dels discursos Pro-

Ramader i Conservacionista prové de raonaments molt diferents. Mentre que el discurs conservacionista hi és indiferent perquè és un problema que no ha vist d'aprop i fins i tot por arribar a pensar que aquesta manca d'intervenció humana pot afavorir la presència de més animals salvatges i, així, de paisatges més verges; en canvi, el discurs Pro-Ramader no li dóna molta importància perquè hi està avesat a aquest manca de gent i fins i tot s'hi troba bé, doncs grans acumulacions de gent acostumen a atabalar els proponents d'aquest discurs. Aquest fet sembla indicar que el discurs Conservacionista té un fons de valors urbanites molt més gran que la resta de discursos, que s'expressa en un grau de sentiment de pertinença a la terra, a la comarca i/o poble, menor que els demás discursos. Aquest fet ha estat comprovat per altres autors també a d'altres contrades que mostren com els individus més implicats en les activitats de l'economia local mostren actituds contràries vers els espais naturals protegits i graus d'identitat regional i sentiment de pertinença a la terra majors que els individus més implicats en activitats de conservació (Bonaiuto et al., 2002). Fet que s'adiu amb el fet que totes les iniciatives de creació d'espais naturals i de reintroducció d'espècies han vingut tradicionalment de fora de la comarca, i aquests són temes fonamentals en el discurs conservacionista; mentre que problemes clàssics dels entorns rurals i muntanyosos especialment com l'abandonament són poc comentats per aquest discurs. Sembla doncs que aquest discurs fa poc que s'ha instal·lat a la comarca i prové de ciutat. Finalment, pel què fa a la consideració dels espais naturals protegits, veiem que els discursos Conservacionista i de Desenvolupament Endogen s'hi mostren més o menys favorables; mentre que els demás discursos s'hi mostren més o menys en desacord (per exemple, les afirmacions 10 i 32, a la Taula 5).

Bibliografia

Addams, H. i Proops, J. (2000) Social Discourse and Environmental Policy: An Application of Q Methodology (UK: Edward Elgar).

Barry, J. i Proops, J. (1999) Seeking sustainability discourses with Q methodology. Ecological Economics 28, 337-345.

Baudrillard, J. (1981) *Simulacra and Simulation*, 1994 trans. (Ann Arbor: University of Michigan).

Bonaiuto, M., Carrus, G., Martorella, H. i Bonnes, M. (2002) Local identity processes and environmental attitudes in land use changes: The case of natural protected areas. *Journal of Economic Psychology* 23, 631-653.

Boonstra, W. J. (2006) Policies in the Polder: How Institutions Mediate between Norms and Practices of Rural Governance. *Sociologia Ruralis* 46, 299-317.

Brodts, S., Klonsky, K. i Tourte, L. (2006) Farmer goals and management styles: Implications for advancing biologically based agriculture. *Agricultural Systems* 89, 90-105.

Brown, S. R. (1995) Q Methodology as the Foundation for a Science of Subjectivity. A: Eleventh International Conference of the International Society for the Scientific Study of Subjectivity, College of Medicine, University of Illinois, Chicago, 12-14 Octubre 1995.

Brown, S. R. (1980) *Political Subjectivity: Applications of Q Methodology in Political Science* (Yale: Yale University Press).

Cloke, P. (1996) Rural Life-Styles: Material Opportunity, Cultural Experience, and How Theory Can Undermine Policy. *Economic Geography* 72, 433-449.

Cloke, P. (1994) (En)culturing Political Economy: A Life in the Day of a "Rural Geographer". A: Cloke, P., Doel, M., Matless, D., Phillips, M. and Thrift, N. (Eds.), *Writing the Rural: Five cultural geographies* (England: Cromwell Press).

Cloke, P. i Edwards, G. (1986) Rurality in England and Wales 1981: a replication of the 1971 index. *Regional Studies* 20, 289-306.

Cloke, P. i Goodwin, M. (1992) Conceptualizing countryside change: from post-Fordism to rural structured coherence. *Transactions of the Institute of British Geographers* 17, 321-336.

Cloke, P. i Park, C. (1985) *Rural resource management* (London: Croom Helm).

Countryside Agency (2004) *A Review of Urban and Rural Definitions: Project report* (Cheltenham: Countryside Agency).

van Dam, F., Heins, S. i Elbersen, B.S. (2002) Lay discourses of the rural and stated and revealed preferences for rural living. Some evidence of the existence of a rural idyll in the Netherlands. *Journal of Rural Studies* 18, 461-476.

Davies, B. B. i Hodge, I. D. (2007) Exploring environmental perspectives in lowland agriculture: A Q methodology study in East Anglia, UK. *Ecological Economics* 61, 323-333.

Dingler, J. (2005) The Discursive Nature of Nature: Towards a Post-Modern Concept of Nature. *Journal of Environmental Policy & Planning* 7, 209-225.

Dole, M. (1994) Something Resists: Reading-Deconstruction as Ontological Infestation (Departures from the Texts of Jacques Derrida). A: Cloke, P., Doel, M., Matless, D., Phillips, M. and Thrift, N. (Eds.), *Writing the Rural: Five cultural geographies* (England: Cromwell Press).

Donnelly, P. i Harper, S. (1987) British rural settlements in the hinterland of conurbations: a classification. *Geografiska Annaler B* 69, 55-63.

Dryzek, J. S. (1990) *Discursive Democracy: Politics, Policy and Political Science* (Cambridge: Cambridge University Press).

Dryzek, J. S. i Berejikian, J. (1993) Reconstructive Democratic Theory. *American Political Science Review* 87, 48-60.

Eden, S., Donaldson, A. i Walker, G. (2005) Structuring subjectivities? Using Q methodology in human geography. *Area* 37, 413-422.

Elands, B.H.M. i Wiersum, K.F. (2001) Forestry and rural development in Europe: an exploration of socio-political discourses. *Forest Policy and Economics* 3, 5-16.

Fairweather, J. R. i Keating, N. C. (1994) Goals and Management Styles of New Zealand Farmers. *Agricultural Systems* 44, 181-200.

Focht, W. i Lawler, J. J. (2000) Using Q Methodology to Facilitate Policy Dialogue. A: H. Addams i J. Proops (eds.) *Social Discourses and Environmental Policy*, pp. 100-122 (UK: Edward Elgar).

Foucault, M. (1975) *Discipline and Punish. The birth of the prison*, 1987 trans. (London: Penguin).

Frouws, J. (1998) The Contested Redefinition of the Countryside. An Analysis of Rural Discourses in The Netherlands. *Sociologia Ruralis* 38, 54-68.

Gray, J. (2000) The Common Agricultural Policy and the Re-Invention of the Rural in the European Community. *Sociologia Ruralis* 40, 30-52.

Halfacree, K.H. (1995) Talking about Rurality: Social Representations of the Rural as Expressed by Residents of Six English Parishes. *Journal of Rural Studies* 11, 1-20.

Halfacree, K.H. (1993) Locality and Social Representation: Space, Discourse and Alternative Definitions of the Rural. *Journal of Rural Studies* 9, 23-37.

Harrington, V. i O'Donoghue, D. (1998) Rurality in England and Wales in 1991: a replication and extension of the 1981 index. *Sociologia Ruralis* 38, 178-203.

Hoggart, K. (1990) Let's do away with rural. *Journal of Rural Studies* 6, 245-257.

Hoggart, K. i Buller, H. (1987) *Rural Development. A Geographical Perspective* (London: Croom Helm).

Hoggart, K., Buller, H. i Black, R. (1995) *Rural Europe: Identity and Change* (London: Arnold).

Hokker Clarke, A. (2002) Understanding sustainable development in the context of other emergent environmental perspectives. *Policy Sciences* 35, 69-90.

Hopkins, J. (1998) Signs of the Post-Rural: Marketing myths of a Symbolic Countryside. *Geografiska Annaler B* 80, 65-81.

Jones, O. (1995) Lay Discourses of the Rural: Developments and Implications for Rural Studies. *Journal of Rural Studies* 11, 35-49.

Lawrence, M. (1997) Heartlands or Neglected Geographies? Liminality, Power, and the Hyperreal Rural. *Journal of Rural Studies* 13, 1-17.

Lawrence, M. (1995) Rural Homelessness: A Geography without a Geography. *Journal of Rural Studies* 11, 297-307.

McKeown, B. i Thomas, D. (1988) *Q-Methodology* (London: Sage).

Mormont, M. (1990) Who is rural? Or, how to be rural. A: Mardsen, T., Lowe, P. and Whatmore, S. (Eds.), *Rural Restructuring: Global Processes and Their Local Responses* (London: Fulton).

Mormont, M. (1987) Rural nature and urban natures. *Sociologia Ruralis* 27, 3-20.

Murdoch, J. i Pratt, A.C. (1997) From the Power of Topography to the Topography of Power: A discourse on strange ruralities. In: Cloke, P. and Little, J. (Eds.), *Contested Countryside Cultures: Otherness, Marginalisation, and Rurality* (London: Routledge).

Murdoch, J. i Pratt, A.C. (1994b) Reconstituting rurality (London: UCL Press).

Murdoch, J. i Pratt, A.C. (1994a) Rural studies of power and the power of rural studies. *Journal of Rural Studies* 10, 83-87.

Murdoch, J. i Pratt, A.C. (1993) Rural Studies: Modernism, Postmodernism and the "Post-rural". *Journal of Rural Studies* 9, 411-427.

Newby, H. (1987) *Country Life: A Social History of Rural England* (London: Weidenfeld and Nicolson).

Paquette, S. i Domon, G. (2003) Changing ruralities, changing landscapes: exploring social recomposition using a multi-scale approach. *Journal of Rural Studies* 19, 425-444.

Phillips, M., Fish, R. i Agg, J. (2001) Putting together ruralities: towards a symbolic analysis of rurality in the British mass media. *Journal of Rural Studies* 17, 1-27.

Phillips, M. (1998) The Restructuring of Social Imaginations in Rural Geography. *Journal of Rural Studies* 14, 121-153.

Philo, C. (1993) Postmodern rural geography? A reply to Murdoch and Pratt. *Journal of Rural Studies* 9, 427-436.

Philo, C. (1992) Neglected rural geographies: a review. *Journal of Rural Studies* 8, 193-207.

Pratt, A.C. (1996) Discourses of Rurality: Loose Talk or Social Struggle? *Journal of Rural Studies* 12, 69-78.

Richardson, T. (2000) Discourses of Rurality in EU Spatial Policy: The European Spatial Development Perspective. *Sociologia Ruralis* 40, 53-71.

Robbins, P. i Krueger, R. (2000) Beyond Bias? The Promise and Limits of Q Method in Human Geography. *Professional Geographer* 52, 636-648.

Schmolck, P. (2002) PQMethod Manual. Location of most recent version: <http://www.rz.unibw-muenchen.de/~p41bsmk/qmethod/pqmanual.htm>.

Soliva, R. (2007) Landscape stories: Using ideal type narratives as a heuristic device in rural studies. *Journal of Rural Studies* 23, 62-74.

Stainton Rogers, R. (1995) Q methodology. A: J. A. Smith, R. Harre i L. Van Langenhove (eds.) *Rethinking methods in psychology*, pp. 178-192 (London: Sage).

Stephenson, W. (1953) *The Study of Behaviour: Q Technique and its Methodology* (Chicago: University of Chicago Press).

Stephenson, W. (1935) Technique of Factor Analysis. *Nature* 136, 297.

Svendsen, G.L.H. (2004) The right to development: construction of a non-agriculturalist discourse of rurality in Denmark. *Journal of Rural Studies* 20, 79-94.

Swedeen, P. (2006) Post-normal science in practice: A Q study of the potential for sustainable forestry in Washington State, USA. *Ecological Economics* 57, 190-208.

Walter, G. (1997) Images of success: How Illinois farmers define the successful farmer. *Rural Sociology* 62, 48-68.

Woods, M. (1997) Discourses of power and rurality. Local politics in Somerset in the 20th century. *Political Geography* 6, 453-478.

Woodward, R. (1996) "Deprivation" and "the Rural": an Investigation into Contradictory Discourses. *Journal of Rural Studies* 12, 55-67.

Ramaderia per a la Conservació & Conservació per a la Ramaderia
-Informe final, abril del 2007-

Zografos, C. (2007) Rurality discourses and the role of the social enterprise in regenerating rural Scotland. *Journal of Rural Studies* 23, 38-51.